

RENDI SZERVEZKEDÉS. A THÖKÖLY VEZETTE FELKELÉS. A TÖRÖK KIÚZÉSE

RENDI SZERVEZKEDÉS:

- Vasvári béke: országos felháborodás
- elégedetlenség
- Zrínyi Péter horvát bán XIV. Lajos francia királlyal keres szövetségi kapcsolatokat
- 1664. Zrínyi Miklós halála – Csáktornya melletti vadászat
- Wesselényi Ferenc nádor vez. – szervezkedés – halála után: Zrínyi Péter és Nádasdy Ferenc országbíró vezetik a mozgalmat.- tervük:
- Mo. Erdélyhez hasonló státuszt kapna
- szabad királyválasztás
- lengyel típusú respublika
- **felkelés: 1670.** Csáktornya Zrínyi Péter birtoka – Zrínyi Ilona és I. Rákóczi Ferenc esküvőjén majd : I. Rákóczi Ferenc a Felvidéken szélesíti a mozgalmat
- de: Zrínyi és sógora, Frangepán Ferenc, valamint Nádasdy Ferenc Bécsbe mentek, megijedve a következményektől
- Köv.: felszámolják a mozgalmat
- 1671. Bécsújhely : Zrínyi, Frangepán, Nádasdy lefejezése
- Rákóczi Ferenc megmenekül

I. LIPÓT (1657- 1705) KÍSÉRLETE ÉS KUDARCA

- ⇒Köv.: jogeljátszás elmélet
- a magyarok a rendi ellenállással eljátszották a jogaikat
- törvénytelenül keltek fel törvényes uralkodójukkal szemben
- ⇒Köv.: az uralkodó kötelessége, hogy visszaállítsa a törvényes rendet, a magyarok jogait említésen kívül hagyva.
- Ez gyakorlatban a következőt jelenti: a magyar alkotmány felfüggesztése
- új adórendszer -10 szeresére növeli - a magyar parasztságra hárítják –de: behajthatatlan
- elbocsátják a végvári vitézek 2/3-adát, így 12 ezer helyett csak 4 ezer marad.
- külföldi zsoldosokat hívnak, akiket nem akadályoznak meg a dúlásban, fosztogatásban
- megszüntetik a rendi intézményeket: Gubernium létrehozása, a nádor helyett
- törvényes perek keretében elítélik a protestánsokat, összeesküvéssel vádolva
- gályarabságba küldik azokat, akik a börtönben nem tértek át, vagy nem mentek önkéntes száműzetésbe ⇒ nemzetközi felháborodást váltott ki, s 1676-ban I. Lipót kénytelen volt visszavonni e rendelkezést.
- Jogtalanságának elismerése súlyos tekintélyvesztést jelentett.

THÖKÖLY-FÉLE FELKELÉS

- Erdély: politikai menekültek: elbocsátott végváriak, üldözött protestánsok, szökött jobbágyok, Wesselényi-mozg. Életben maradt tagjai.
- Bujdosók élén: Thököly Imre
- 1678. felkelés – felvidéki bányavárosok elfoglalása
- Majd: visszavonulás a Partiumba – nem tudnak jelentősebb császári erőket legyőzni

- A kudarc katonai oka:
- Kuruc harcmodor: könnyűlovas, portyázó, lesvető
- DE: a császári sereg modern: új fegyvernemek, egységesen felszerelt, kiképzett, a fegyvernemek összhangján alapuló hadsereg
- A felvidéki kuruc mozgalom következménye:
- **1681. soproni ogy.** – I. Lipót lemond a nyílt abszolútizmusról
- rendi alk. visszaállítása: Esterházy Pál nádor
- protestáns szabad vallásgyakorlat visszaállítása: megyénként két helyen
- új adórendszer megszüntetése
- Thököly: 1682. házasság Zrínyi Ilonával
- 1682. Kassa, Fülek elfoglalása
- török vazallus állam létrehozása:
- a szultán Mo uralkodójának kiáltja ki –Thököly magát Felső- Mo. fejedelmének címezte inentől kezdve – de nemzetközi kapcsolatokat nem tudott kiépíteni (francia, lengyel szövetség keresése, Habsburgokkal tárgyalások) – köv.: a Török Birodalomtól függött.

A TÖRÖK KIÚZÉSE MAGYARORSZÁGRÓL

1. SZAKASZ:

- 1683. A török háborút indít a Habsburg Birod. Ellen
- IV. Mehmed szultán – nagyvezére: Kara Musztafa
- Lipót - védelmi szövetség Sobieski Jánossal, Bajorországgal, Szászországgal
- Thökölynek a Duna bal partján kellett követnie a szultáni sereget
- a császári katonaság MO-t feladva Bécs védelmére vonult vissza
- 1683. Bécs ostroma (Kara Musztafa) – császári fővezér: Lotharingiai Károly
- Sobieski János lengyel király segítségével felszabadítják. – 1683. szept.
- ellentámadás indítása: 1683. Párkány és Esztergom felszabadítása (1605: a török elfogl.)
- Szent Liga:1684-ben jött létre XI. Ince pápa kezdeményezésére
- Tagjai: a Habsburg Birodalom, Lengyelország, Velence és a pápa.
- 1686-ban csatlakozott : Oroszország, s a bajor , a szász és a brandenburgi választó fejedelem is küldött zsoldosokat
- A pápa elérte, hogy XIV. Lajos ne támadja meg a Habsburgokat a törökellenes harcok idején. A ~-nek viszont Mo. formálisan nem volt tagja, így az ország felszabadítása után a Habsburgok Mo-t meghódított területnek tekintették. (Amint ezt Zrínyi Miklós előre jelezte.)
- 1684. Buda ostroma sikertelen.
- 1686. Buda visszavétele: a döntő fordulat
- 1687. nagyharsányi keresztény győzelem: „a második mohácsi csata”
- majd: a keresztény sereg Nis-ig tör előre
- DE: török ellentámadás!!!

2. SZAKASZ:

- XIV. Lajos megtámadja a Habsburgokat (fél a túlságos megerősödésüktől)
- 1690. Török ellentámadás: Köprülü Musztafa nagyvezír a Balkánt visszaszerzi
- 1691. Szalánkemén: Badeni Lajos legyőzi a török főerőket
- Majd: elhúzódó harcok és várostromok (kiéheztetés, stb.)
- 1697. Zenta: Savoyai Jenő- a török sereg legyőzése

- 1699. Karlócai béke: a Temesköz, Maros-Tisza köze és Temesvár a kivételével kivételével a Mohács előtti területeket visszakapta MO.
- Thököly Imrét és bujdosó társait a magyar határtól messze, a Török Birodalom belsejében telepítik le: Nikodémia
- A Porta elismerte Erdély Habsburg- fennhatóságát.
- megszűnt a Mo-ra nehezedő másfél évszázados török hódoltság.
- elhárult az akadály az ország területi, politikai és közigazgatási egyesítése elől.

A HABSBERG BERENDEZKEDÉS A TÖRÖK KIŰZÉSE UTÁN

- A magyarok: nem tagja a Szent Liganak ⇒ Habsburgok helyzete megerősödött
- a háborúk alatt: a jobbágyokra hárították a hadsereg ellátása terhének a 70%-át (forspont és porció, stb)
- Caraffa tábornok rémtettei
- 1687. Pozsonyi ogy: a magyar rendek lemondtak a szabad királyválasztásról (a Habsburgok javára) és
- az Aranybulla ellenállási záradékáról +
- a megemelt adóteher elfogadása – óriási teher a nép számára
- Újszerzeményi Bizottság:
- a töröktől visszafoglalt területeket visszaszolgáltatta korábbi tulajdonosainak a (birtok) tulajdonjogot igazoló oklevéllel és a birtok értékének 10%a ellenében. (fegyverváltás).
- Jogcím: a visszafoglalás költségei
- feltétlen Habsburg-hűséget követeltek meg.
- Cél: minél kevesebb birtok kerüljön vissza a köznemesség kezébe.
- idegen tábornokoknak, hadiszállítóknak, tisztviselőknek egész megyéket adományoztak
- a vitézlő rend katonáit szélnek eresztették, a hajdúk, kunok kiváltságait megszüntették
- jobbágyként feudális szolgálatra kötelezték őket – köv.: szegénylegényekké váltak

ERDÉLY HELYZETE

- 1687. Lotharingiai Károly megszállta Erdélyt: balázsfalvi szerződés – Erdély önálló
- DE: a Karlócai békében a török lemondott Erdélyről
- 1691. Diploma Leopoldinum:
- Lipót (1657-1705) rendelete
- a Habsburg uralom alá került Erdély politikai jogállását és belső rendjét szabályozta
- Erdélyt nem csatolták Magyarországhoz
- Meghagyta a fejedelmi és a rendi önkormányzat addigi szervezetét
- négy ún. bevett felekezet jogait és szabad vallásgyakorlatát,
- a kereskedelem szabadságát.
- A fizetendő adót békében 1 millió Ft-ban, háború idején 400 ezer Ft-ban határozta meg. A
- a kormányzótanács (gubernium) felállítását – köv.:
- közvetlenül a bécsi udvari kancellária irányítása alá került.